జ్ఞాపకాల తడిలో...

కట్టా గోపాలకృష్ణ మూర్తి

నేను 1936లో చీరాలకు 8 మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న పందిళ్ళపల్లి గ్రామంలో పుట్టాను. నా బాల్యమంతా పెద్దగా అభివృద్ధి చెందని చిన్నచిన్న గ్రామీణ ప్రాంతాల్లోనే గడిచింది. అప్పుడు ఈ ప్రాంతంలో ప్రకృతి సంపదలు సమృద్ధిగా ఉండేవి. అందువల్ల ప్రకృతిని అన్వేషించ డానికీ, దాని సౌందర్యం తిలకించి ఆనందించడానికీ నాకు చాలా అవకాశాలు లభించాయి. వాటిని పూర్తిగా సద్వినియోగం చేసుకొని బాల్యం ఎంతో హాయిగా గడిపాను. ఇప్పుడు పరిస్థితులు తారుమారు అయ్యాయి. చెట్లూ, పొదలూ ఇప్పుడు ఎక్కువగా కనిపించవు. అభివృద్ధి పేరున ఖాళీస్థలం అంతా భవనాలు, రాస్తాలు, రైలుపట్టాలు, బస్సు డిపోలు మొదలైనవాటితో నింపబడింది. అనాది నుంచీ ఉన్న ప్రకృతి ఈ ప్రాంతాలలో అంతరించిపోయింది. దీనివల్ల ఈ కాలం పిల్లలకూ, పెద్దవారికీ ప్రకృతి సౌందర్యానుభవం దుర్లభం అయిపోయింది.

పందిళ్ళపల్లిలో నా అనుభవాలు

తెల్లటి ఇసుకతిన్నెలతోనూ, జీడి, మామిడి, తమలపాకు, సరిగ, మిరపతోటలతోనూ, పెద్దపెద్ద మర్రి, అత్తి, మద్ది, నేరేడు, చింత, సీమచింత, వేప, పున్నాగమల్లి, నక్కేరు, ఈత, తాటి వగైరా చెట్లతోనూ, పందిళ్ళపల్లి చాలా బావుండేది. ఎత్తైన ఇసకతిన్నెల మధ్య లోయల్లో చిన్న వాగులు ప్రవహిస్తుండేవి. ప్రతి వాగు పొడుగూతా ఒకవైపు దట్టంగా పెరిగిన మొగలితోపులు వాగుని తమ నీడతో రక్షించుతూ ఉండేవి. ఆ నీడ రక్షణ లేకపోతే తీక్షణంగా ఉండే ఎండకు వాగులు ఎండిపోయి ఉండేవేమో.

వాగు వెడల్పు 5, 6 అడుగుల లోపు, నీటిలోతు 2, 3 అడుగుల లోపు ఉండేవి. నీటికి దగ్గర్లో పొన్నదంటి, కొయ్య తోటకూర మొక్కలు దట్టంగా పాకి నేలంతా కప్పేసి ఉండేవి. ఈ మొక్కల రెమ్మలతో పప్పు, పుల్లకూర చేసేవారు మా అమ్మమ్మలు. నేను తరచు వాగుకి వెళ్ళి ఈ మొక్కల రెమ్మలు కోసుకొచ్చి మా అమ్మమ్మలకు వండడానికి ఇచ్చేవాణ్ణి. కోస్తున్నప్పుడు వాగులో ఈదుతున్న చిన్ని చేపలూ, తాబేళ్ళూ కనిపించేవి. మొగలి పువ్వుల సువాసన గుప్పుమంటూ తగిలేది.

మొగలి చిగురు పాలరంగు తెలుపుతో, మత్తెక్కించే సువాసన కలిగి ఉంటుంది. దాన్నే మొగలిపువ్వు అంటారు. రోజుల్లో ఆకు ముదిరి ఆ తెలుపు ఆకుపచ్చగా మారుతుంది.

> ఊరు చుట్టూరా గుబురుగా ఎదిగిన జీడిచెట్ల తోటలుండేవి. జీడిచెట్లకు ఇసకనేల చాలా ఇష్టమనుకుంటా. మండిపోతున్న నడివేసవి ఎండల్లో కూడా క్రింద నుంచి పై వరకూ దట్టంగా ఆకుపచ్చటి ఆకులతో నిండి మెరిసిపోతుండేవి ఆ చెట్లు.

కొత్తగా పెళ్ళి అయిన కన్యను మొదటిరాత్రి పడకగదిలోకి పంపించే ము జడ పొడుగుతా మొగలిపువ్వుతో కుట్టడం ఒక ఆచారంగా ఉండేది ంలో. మొగలి సువాసన వెదజల్లుతూ తెల్లటి మొగలిపువ్వు కాంతిలో మెరిసిపోతూ చాలా ఆకర్షణీయంగా ఉండేవారు నూతన వధువులు ల్లో.

ఊరు చుట్టూరా గుబురుగా ఎదిగిన జీడిచెట్ల తోటలుండేవి. ఇసకనేల చాలా ఇష్టమనుకుంటా. మండిపోతున్న నడివేసవి కూడా క్రింద నుంచి పై వరకూ దట్టంగా ఆకుపచ్చటి ఆకులతో సిపోతుండేవి ఆ చెట్లు. ఆ ఎండలో చెట్టు క్రింద దూరితే చల్లగా ఉండేది. వేసవికాలం చెట్టునిండా జీడిపళ్ళు కాస్తాయి. జీడిపప్పు ల్లోకీ రుచికరమైనది. మా ఊరిలో పండించిన జీడిపప్పు ప్రపంచం లకూ ఎగుమతి చేసేవారు. వేసవికాలంలో జీడిపళ్ళు రోజా ఎన్నో పళ్ళు తిని ఆనందించేవాణ్ణి నేను.

లో చిన్న ఎలిమెంటరీ స్కూలుండేది. అక్కడ ముఖ్యంగా అంకెలు నేర్పించి, ఎక్కాలు బట్టీ పట్టించి, తెలుగు పద్యాలూ, వారు. పై తరగతులకు, రెండు మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న లుకి వెళ్ళాలి. పందిళ్ళపల్లి నుంచి పిల్లలంతా కలిసి ఆ వెళ్ళి వచ్చేవాళ్ళం. బాటకు రెండువైపులా ఉన్న చెట్లనీడలో టూ, కేరింతలు కొడుతూ, పాటలు పాడుకుంటూ కనే స్కూలుకి వెళ్ళడం నాకు చాలా ఇష్టంగా ఉండేది. చూసిన చెట్లన్నిటిలోకీ పెద్ద అత్తి చెట్టు నాకు బాగా ప్రతి కొమ్మ నుండీ, కాండం నుండి కూడా గుత్తులు డ్లంత కాయలు కాసేవి. స్కూలు నుంచి తిరిగి యలు కోసుకెళ్ళి మా అమ్మమ్మల చేత వండించుకొని

వత్సరాలలో మా ఊరి జనాభా పెరిగిపోయి బాగా గా ఉండే భూముల మీదంతా ఇళ్ళు వచ్చేశాయి. బ్దాల నుంచి పెరుగుతున్న జీడిచెట్లు చాలా కొట్టి వేశారు. ఇంకా కొన్ని జీడితోటలు ఉన్నాయి కానీ, యజమానులు తెలిసిన వారిని తప్పించి ఇంకెవ్వరినీ లోనికి రానివ్వడం లేదు. బాటలు రోడ్లయ్యి, వాటి కిరువైపులా ఉండే చెట్లు అదృశ్యమైపోయాయి. మొగలితోపులు చాలా వరకూ ధ్వంసం చేయబడ్డాయి. ఇప్పుడు నూతన వధువుల జడలు కుట్టడానికి మొగలిపువ్వులు లేవు. ప్రకృతిని జయించి మా ఊరు అభివృద్ధి చెందిన చిన్న పట్టణం అయ్యింది.

బందరులో...

ఉద్యోగరీత్యా మా నాన్నగారు బందరు, కైకలూరు, విజయవాడ, గుంటూర్లలో ఉన్నారు. అందువల్ల నాకు 16వ సంవత్సరం నిండేంతవరకూ నేను ప్రకాశం, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల్లోనే గడిపాను.

ఉద్యోగరీత్యా బందరు వచ్చినప్పుడు మా నాన్నగారు నగరానికి దూరంగా తయారవుతున్న నక్కలతోట అనే పేటలో స్థలం కొని సొంత ఇల్లు కట్టించారు. ఆ ప్రాంతంలో మేం మొదటి మానవ నివాసులం. ప్రతి రాత్రీ నక్కలు మా ఇంటి ప్రాంతానికి తినడానికి ఏమైనా దొరుకుతుందేమో వెతుక్కుంటూ వచ్చేవి. అందుకనే చీకటిపడ్డాక తలుపులు, కిటికీలు మూసేసుకొని ఇంటి లోపలనే గడిపేవాళ్ళం. ప్రతి ఉదయం పెద్దవాళ్ళు నక్కలు చేసిన గొడవలను గురించి చిలువలు పలువలుగా చర్చించేవాళ్ళు.

మా ఇంటిప్రక్కనంతా మేసాళం మొక్కలూ, జిల్లేడు పొదలూ, గానుగ, వేప, సరిగ, నేరేడు, సీమచింత, మల్బరీ, ఈత, తాటిచెట్లు పెరుగుతుండేవి. మా స్థలం సరిహద్దు మీద నేను మేసాళం, గన్నేరు కొమ్మలు పాతి రోజా నీరు పోసేవాడ్ని. కొన్నాళ్ళకి అవి ఎదిగి మా స్థలానికి ప్రహరీగా తయారయ్యాయి. ప్రతి ఉదయం ఒక మేసాళం కొమ్మ తుంచుకొని దానితో పళ్ళు తోముకునేవాళ్ళం. పుల్ల అంచుని కొద్దిగా నమిలితే బ్రష్షులాగా అయ్యేది. దాని మీద మేసాళం ఆకు తుంచగా కారే రసాన్ని పడనిస్తే, అది నురగలా అయ్యి పళ్ళను బాగా శుభ్రపరిచేది.

బందరులో తాటిముంజెలూ, తేగలూ విరివిగా లభించేవి. తేగ అంటే ఈ కాలంలో చాలామందికి తెలియకపోవచ్చు. కొత్త తాటినారుని త్రవ్వగా వచ్చేదే తేగ. అడుగు పొడవు, అంగుళం వెడల్పుతో కాడలా ఉంటుంది. దానిని నీటిలో ఉడకబెడితే లోపలి బీజం పిండిలాగా మారుతుంది. ముసలమ్మలు గంపల్లో తేగలను ఇళ్ళకు తెచ్చి అమ్మేవారు. తేగలూ, తాటిముంజెలూ తినడం మరపురాని బాల్యపు మధురస్మృతి నాకు. ఇవేకాక నేరేడు, సీమచింత, మల్బరీ, రేగిపళ్ళను తరచుగా తినేవాళ్ళం.

కొంపెడు దూరంలో ఉన్న చిలకలపూడి పాండురంగడి గుడికి నేను, నా స్నేహితులు తరచూ నడిచి వెళ్ళేవాళ్ళం. వెళ్ళే రోడ్డు కిరువైపులా బంజరు భూములుండేవి. వాటి మీద పేము పొదలు, ఎన్నోరకాల చెట్లు ఉండేవి. పేమునే ఇంగ్లీషులో కేన్ అనేవారు. పేము కొమ్మలతో సోఫాలు, కుర్చీలు చేసేవారు. ఆ కాలంలో పేము ఫర్నిచర్‌కి గొప్ప పేరుండేది. గుడి నుంచి

తిరిగి వచ్చేటప్పుడు ఆ ప్రాంతాన్ని అన్వేషించేవాళ్ళం. కొన్ని పొదలు మంచి సువాసన గల పువ్వులతోనూ, రేగికాయ సైజు పుల్లటి కాయలతోనూ (బహుశా వాక్కాయలేమో) ఉండేవి. నాకు నచ్చిన పొదల కొమ్మలు విరిచి తెచ్చి మా దొడ్డిలో నాటేవాడ్ని. 17వ ఏట పై చదువులకని నేను మద్రాసు వెళ్ళేటప్పటికి ఇలా నాటిన రకరకాల పొదలు, చెట్లు, తీగలతో మా దొడ్డి ఎంతో ఆహ్లాదంగా తయారయ్యింది.

ఇప్పుడు బందరు పెద్ద నగరమైపోయింది. చిలకలపూడి, నక్కల తోటల మధ్యంతా ఇళ్ళు వచ్చేసి, ఆ చెట్లూ, పొదలూ మాయమైపోయాయి. ఇప్పుడు పేము పొద ఆంధ్రాలో ఎక్కడా కనిపించడం లేదు. బహుశా అదృశ్యమైపోయి ఉండవచ్చు. ఇప్పుడు బందరులో కూడా తేగలు దొరకడం చాలా అరుదు.

కైకలూరులో...

కైకలూరులో చాలా చెరువులుండేవి. ఆంధ్రాలో ప్రసిద్ధి చెందిన కొల్లేరు సరస్సు కైకలూరుకి దగ్గర్లో ఉండేది. 1940ల్లో మా కుటుంబమంతా కొల్లేరు సరస్సు మీద పడవ ప్రయాణం చేయడం నేను ఎప్పటికీ మరువలేని అద్భుతమైన అనుభవం. తెడ్లతో నడిపించే పెద్ద పడవ మీద సరస్సు మధ్య ఒక చిన్నద్వీపంపై ఉన్న కొల్లేరు దేవత గుడికి వెళ్ళాం. ఆ ద్వీపం చేరడానికి 2 రోజులపైనే పట్టింది, మళ్ళీ తిరుగు ప్రయాణం ఇంకో రెండు రోజులు. దారి పొడుగూతా ఏపుగా ఎదుగుతున్న నీటిగడ్డి దుబ్బులూ, నీటిలో పెరిగే బెండు వృక్షాలూ కనపడ్డాయి. గడ్డిదుబ్బుల్లో గూళ్ళు కట్టుకున్న ఎన్నోరకాల ఇంద్రధనస్సు రంగుల నీటిబాతులూ, వాటి పిల్లలూ సరస్సులో ఈదుతూ మాకు ఎదురయ్యాయి. వాటికి మా పడవ దగ్గరగా వెళితే అవి రెక్కలు రెపరెపలాడించుకుంటూ ఎగిరిపోయేవి. అప్పుడు వాటి ఈకలు కొన్ని సరస్సు నీళ్ళలో పడి తేలుతుండేవి. పొడుగాటి చేతులున్న పడవ సరంగు సహాయంతో పడిపోయిన ఈకలు కొన్ని నేను సేకరించి పదిలంగా దాచుకున్నాను.

బెండు వృక్షాలు బహు పెళుసు. పెళుసు మూలాన వాటి కొమ్మలతో ఇతరులను ఎంత గట్టిగా బాదినా వాళ్ళకు నొప్పి కలగదు. ఆ కొమ్మలను ఆయుధాలుగా వాడి పిల్లలం తెగ కొట్లాడుకొని ఆనందించేవాళ్ళం.

ఈమధ్య ఒకసారి కొల్లేరు సరస్సు చూడ్డానికి వెళ్ళాను. అక్కడ సరస్సు మాయమైపోయింది. నీటివి డ్రైన్ చేసేసి ఆ స్థలాన్నంతా పంటభూమిగానూ, ఇళ్ళస్థలాలుగానూ మార్చేశారు. నీటిబాతులూ, బెండు చెట్లూ అంతరించిపోయాయి. ఈ జీవుల నివాస స్థలాన్ని మానవులు ఆక్రమించేసుకొని వాటికి అంతిమశ్వాస కలిగించారు. పాపం కొల్లేరు దేవత తన సరస్సునూ, దాంట్లో తను సృష్టించిన అద్భుత సాధు జీవులనూ మానవుల బారి నుండి రక్షించుకోలేకపోయింది.

ముందు తరాల పిల్లలు ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూసి ఆనందించే అవకాశం ఉండాలంటే మనం చెట్లు నాటాలి. పూలమొక్కలు విరివిగా పెంచాలి. ఇప్పటికైనా మనం మేలుకోకపోతే జరగబోయే విచ్ఛిత్తికి దోహదం చేసినవాళ్ళమే అవుతాం. ఎందుకింకా ఆలస్యం?

విజయవాడలో...

నా చిన్నప్పుడు [illegible] చెట్లతో ఎంతో అహ్లా[illegible] బాటసారులను తమ నీ[illegible] పిట్టలు నివసించేవి. [illegible] నీడలో నడవడం నాకెంతో [illegible] కాలంలో ఈ చింతచెట్లు [illegible] చిగురు పుల్లగా చాలా కమ్మ[illegible] పప్పు రుచి అద్భుతం. [illegible] మీద కొండ మీద కోతుల్లా కు[illegible] కోస్తుండే మనుష్యులను చూసి [illegible] లేకుండా చెట్టుకి వచ్చిన ప్రతి [illegible] తుంచేస్తుంటే చెట్లు బ్రతగ్గలవా [illegible] పీడించేది.

నేను భయపడినట్లే ఇప్పుడు ఏలూరురోడ్డు [illegible] చింతమానులన్నీ మాయమైపోయాయి. ఇప్పుడు వి[illegible] భూతద్దం పెట్టి వెదికినా ఒక్క చింతమొక్క కూడా కనిపించదు.

✤

మార్పు సహజమే. అభివృద్ధికి అవసరం కూడా. కానీ మార్పు [illegible] మార్పు కోసమే కాకూడదు. మార్పు మన చుట్టూ ఉన్న [illegible] అసమతుల్యాన్ని కలిగించకూడదు. ఈ విచ్ఛిన్నానికి కారణము [illegible] దాన్ని పరిష్కరించవలసిందీ మనమే.

ముందు తరాల పిల్లలు ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూసి ఆనందించే అవకాశం ఉండాలంటే మనం చెట్లు నాటాలి. పూలమొక్కలు విరివిగా పెంచాలి. ఇప్పటికైనా మనం మేలుకోకపోతే జరగబోయే విచ్ఛిత్తికి దోహదం చేసినవాళ్ళమే అవుతాం. ఎందుకింకా ఆలస్యం?

సరదాగా...

పరిభాష పూర్తిగా తెలియకపోతే కొంచెం ఇబ్బందే ఏ వృత్తిలో అయినా. అసెంబ్లీ బడ్జెట్ సమావేశాలు ముగియగానే ఒక ప్రజా ప్రముఖుడు "అసెంబ్లీ ఎన్ని రోజులు జరిగిందన్నది కాదు ముఖ్యం. ఎంత బిజినెస్ జరిగిందనేది ముఖ్యం," అన్నాడు.

అది విన్న ఒక అసెంబ్లీ సభ్యుడు, "ఏమిటండీ ముఖం మీద ఈయన ఇట్లా మాట్లాడతాడు. ఈ సమావేశాల్లో మనవి రెండు టెండర్లు ఖాయం అయిపాయి. అంతా సవ్యంగా జరిగితే అయిదు లకారాలు మిగుల్తాయి. మేనకోడలుకు వీసా వచ్చింది. బామ్మరిదికి బెయిల్ శాంక్షన్ అయింది. ఇంతకంటే ఇంకేం బిజినెస్ జరగాలి..." అని వాపోయాడు.